45 ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 172 Կ. ՊՈԼԻՍ 8/21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1901 11 ՇԱՊԱՆ 1319 8 ԹԸՇՐԻՆԻ ՍԱՆԻ 1317 ՇԱԲԱԹ

10 ՓԱՐԱ

ՄԱՆԶՈՒՄԷ Ի ԷՖԿԻԱՐ

10 ՓԱՐԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

MANZOUMÉ-I-EFKIAR
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN, POLITIQUE, FINANCIER ET LITTÉRAIRE
Directeur-Propriétaire
OHANNÈS F. KAÏSÉRIAN
38, Grand' rue de la S. Porte, 38
Constantinople

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՕՀԱՆԷՍ Ֆ. ՔԱՅՍԷՐԵԱՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամէն տեսակ գրութիւններ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պալը Ալի ճասէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50
Գաւառներու համար	108 ղր.	60

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ։
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

منظومهٔ افکار
صاحب امتیاز و مدیر مسئولی
اوحانس فرید قیصریان
مطبعه و اداره خانه سی
باب عالی جوارنده ۳۸ نومرولی داره خصوصه

"ՄԱՆԶՈՒՄԷ"Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մեր տաճկերէնի բամբին մէջ, այսօրուընէ կը սկսինք խիստ հեւաքրքրաշարժ վէպ մը,

ՊԻՐ ՍԷՐՍԷՐԻ

անուամբ, որ մեծ ընդունելութեան արժանացած է և երեսուն լեզուներու թարգմանուած։ Մեր ընթերցողաց և նոյն իսկ անոնց՝ որք բացի հայերէնէ ուրիշ լեզուով գրուած չեն կարդացած, կը յանձնարարենք կարդալ այս նոր թերթօնը որ հաճելի ժամանցի նիւթ մը պիտի ըլլայ իրենց։

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆՏԱՆԵԲԻՆ ՄԷՋ

Խմբագիրներու դրչին տակ, ինչ խօսքեր հրաշքներ կը գործէ ա՛յ Բիւրիւ-Բիւն բառը կամ բանաձեւը։ Ընտա-Բիւն մարդիկ, կրքոտ և դատապարտելի պարքերը՝ յանձա, այս «Թիւրիմացութիւն» անմեղ չղարշին տակ կը սքողուին և կը չքմեղանան։ Բիւրաւոր կեանքերու գոյութիւնը չատ թէ սակն կրնար ըլլալ, առանց այս բառին գործածութեան, զոր մամանակակից բարքերը որդեգրած են անպայման։

Բայց անդրադառնանք բուն այն կէտին, որ մեր խորհրդածութեանց պատճառն է։ «Թիւրիմացութիւնը» իրականօրէն կայ ու կ'ապրի մեր մէջ, սկսեալ մանաւանդ պիղծերի գոյութեան այն օրէն, երբ մարդիկ համախմբուած, աճեցան, զարգացան և յառաջ բերին հասուն ու զեւուն կեանք մը, կամ այսօրուան բնկերային կեանքը։

Եւ չչափեցէ՛ք բնկերային սեւէ մոլութիւն մը կամ ազէա մը մեր մէջ, հետաքրքրեցէ՛ք ատոնց պատճառը, ապահովաբար պիտի գտնէք, չատ անորոշ, տարտամ և անջիղ բան մը՝ ատոնց խորը թաքուն, այսինքն Բիւրիմացութիւնը։

Մա՛ք մը անգամ մը մաքով կամ էութեամբ, մարդոց ցանցառ կամ խիտ յարաբերութեանց մէջ, ընկերութեան այլազան խաւերուն մէջ, և մանաւանդ ընտանիքներու սիրաշէն ծոցին մէջ, հոն՝ Բիւրիմացութիւնը պիտի տեսնէ՛ք, միշտ իր անպատկառ և աղետաբեր աղդակ մը, զոր դեռնիկ «ընկերային»ու եամոլ յամառութեամբ մը կրնանք որակել։

Մնողք՝ չատ անգամ իրենց զաւակներուն, կամ փոխադարձաբար, և դարձեալ երկու ամուսիններ իրարու՝ եթէ ստէպ անտանելի կը դառնան, ինչէ՞ն է կը կարծէք։ —Մոլի թիւրիմացութենէ մը՝— որ ինքնին խատցուած՝ ծիծաղելի և անհեթեթ երեւակայութեանց կամ ըմբռնմանց — չի խրդճար պահիկ մը կեանքի խորակելու, տուներ քանդելու։ սրտեր արիւնելու և վերջապէս մաքուր ու անեղծ խիղճեր ցամքեցնելու մեր առօրեայ կեանքին մէջ։

Ու ամէն տեղ, ընտանեսիրութեան սրբազան խեալը՝ եթէ տակաւ տեղի կուտայ այսօր, մարդոց արդի էրէմէթ անտարբերութեան։ վստահ եղէ՛ք դատապարտելի «Թիւրիմացութեան» մը ալետարեր հանուգանքներն են ատոնք։ Ընտանիքի այն անդամները՝ որ իրարու մօտիկ կամ անջատ ապրելու բաղդն ունին, թո՛ղ նախապէս փորձեն էջբ հասնիլ, և վատրել ներկայութիւնը ա՛յն ամէն պարագաներու, շարժառիթներու, որոնք տեղի կրնան տալ թիւրիմացութեանց յարակարգուելու։ Ու եթէ ջանան իր բողոքման գեանին մէջ արմատախիլ ընել՝ յամառ, անհաչտ թիւրիմացութեանց կազմակերպութիւնը, իրաւամբ անհամեմատ պիտի անհետանան ընտանեկան վէրքերու, զրկանքներու և անհամաձայնութեանց համաբարկն ու դառնութիւնն, որոնք այսօր արհաւիրքով կը չրջապատեն ամէն մարդու զգայնութիւնն ու գիտակցութիւնը։

Օրինակի համար, մէկը անցեալ օր կը գրէր թէ՝ «Նախանձը՝ անանութեան, վայրագութեան նշան մըն է, զոր սերնդային ժառանգականութիւնը, իբր վայրենութեան դարերու հետք մը մինչեւ մեր օրերը բերած հասցուցած է։»

Բարմաօրէն ընդունի՛նք թէ՝ անոր ըսածը՝ անտեղի և անիրաւ նախանձն է ամուսիններու միջեւ։

Եւ քրքրե՛նք, վերլուծե՛նք անդամ մը այդ նախանձը, որ կուգայ իժի մը պէս սողոսկիլ ամուսիններու սրտին մէջ։ ո՞երկէ ծագում առած է։— Սիալ ըմբռնուած կամ դիտուած իրողութիւններու չուքը կամ ուրուականն է այդ նախանձը, որ իր կարգին բացարձակ Նոյնութեան՝ ընտանեկան յարկին տակ։ Ընել է առանց այդ Բիւրիմացութեան, մէջ բերուած նախանձն իսկ պիտի գոյութիւն չունենար...։

Դարձեալ, կը կարծէ նոյն գրողը թէ՝ նախանձը՝ միայն հին վայրենի դարերու սեփականութիւնն ու ժառանգականութիւնն եղած ըլլար։ Եւ աւելի առաջ երթալով, նախանձը՝ իբր յաջողակուած վայելքի մը արդիւնքը (թէ և բան մը չի հասկնանք այս բացատրութենէն), միայն չարագործներու կը սեպականացնէ զայն։ Բացարձակ և անմեղի սխալներ են անոր այս վարկածները։ Ինչո՞ւ. ըսե՛մ։

Դիտուած է թէ՝ չատ անգամ ղեցացուներն ալ մարդը կը վարեն կամ կը չարժեն, ըլլա՛յ այն ոգէա կամ գիտուն, անուս կամ զարգացեալ։ Եւ յանախ ղգացումներն ալ՝ մարդուն ներսիդին անզուսպ յորձանքի մը նման, բուռն հոսանք մը կը ստեղծեն կերեբոս։ Նախանձն ալ՝ կիրքերու կարգէն չէ միթէ՝։ կը տեսնէ՛ք, ընութեան անյեղլի և անվիճելի օրէնքով դեցուած, կերէ և հետեւաբար նախանձ մարդուն գոյակից ընկերն են։ Ու բնական օրինաց հպատակ՝ բնական ղգացում մը, նախանձը՝ եղլալ անանական կամ չարագործներու յատուկ բան մը համարել, ագիտանալ ըսել է պարզապէս։

Մեր միջավայրի կինը՝ ընդհանրապէս, գրեթէ անտաղ և աննկարագիր, տակաւին քաղաքքրթութեան նախնական ատիճաններուն ստորոտը կը շուրջյայծ։ Զրկուած առ հասարակ հայ կինը պահանջուած ճշմարիտ դաստիարակութեան մը ընձեռնած ինքնուղիղ և ինքնավստահ գիտակցութենէն, տիպուած է միշտ՝ զէթ երիկ մարդուն պաշտպան թեւերուն մէջ հընազանդութեան և համակերպութեան ազնիւ հրեշտակն ըլլալու։ Եւ ան՝ հեռու է իւրացնելէ սրտի և մտքի այն զարգացումը, որ ինքն իր գլխուն կեանք մը պիտի երաշխաւորէ իրեն անպայման։ Վերջապէս՝ տոհմիկ կիրն ու աղջիկը չունին միշտ իրաւանց կամ պարտուց անխուսափելի փոխադարձութեան վրայ՝ անհրաժեշտ գիտութիւնն և ներոյժ ըմբռնումը։

Ինչո՞ւ ուրեմն, միամիտներ կ'ելլան ցոյց կուտան անոնց ուղի մը՝ բոլորովին անընտել, անյարմար և միանգամ ընդ միշտ անել, ներշնչելով ա՛յսպէս անոնց էութեանը մէջ, շատ սխալ և ոգեղ գաղափարներու հով մը, որ անվրէպ «Թիւրիմացութիւն» մը իսկ կ'արտադրէ ինքնին։

Մեր մէջ՝ որքան որ կինը այսօրուան պայմաններով ապրի, երիկ մարդիկ հեզինակութեան իրաւունքը ուներն անոնց վրայ։ Եւ կինը՝ ընտանիքին մէջ ամփոփուած, էապէս միշտ բարի, և ազնիւ հոգին նոյն ընտանիքին, իր անհունն սիրոյը, գորովով և խանդով՝ արդէն սփոփանքն և հրճուանքը չէ՞ այր-մարդուն։

Եթէ ծանր կուգայ սա՛ կեանքը կիներուն, թո՛ղ զարգանան և փորձեն ճանչնալ կեանքը իր իսկութեամբը և պահանջներովը, այն ատեն զրկանքի և փորձութեանց դէմ ինքզինքին պաշտպանելու կարող ըլլալով, պիտի կրնան ապրիլ կեանքը աւելի համարձակ և անազդեցիկ, ինչպէս երիկ մարդը այսօր։

Բայց, ճշմարիտ կին մը, որ աղնուութեան և հեզութեան մարմնացումն իսկ է, միշտ համակերպելով իր ամուսինին, եթէ տեղի չի տար ապուշ, անմիտ արարքներու, դատապարտելի շարժուձեւերու և անտեղի կասկածներու, —որոնք որչափ ալ աննպատակ ըլլան թէեւ, ամուսնի մը վատահութեան և կամ բարեմտութեան դէմ սոսկալի զեղծումներ են միշտ— ուղղակի կը ջախջախէ այն անտեղի դոյութիւնը նախանձին կամ կասկածին, որոնք «Թիւրիմացութիւններ» են միայն։

Զարիքը՝ իր բոլորն մէջ խեղդել, ամէն ողջամիտ մարդու գործը կրնայ ըլլալ։ Անպատճառ անոր հետեւանքին սպասելն անմտութիւն է պարզապէս։

Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՀՆԱՄԵԱՅ ԿԱՂՆԻՍ

Շատ անգամներ՝ երեկոյին դաշտերու մէջ միանակ պտտելով՝ քայլերս կ'ուղղէի դէպ ի այդ ծերունի կաղնիս, այդ դարսւոր բարեկամս։

Զմեռուան ցուրտերովը, քամիներովը թոշոմած գրկին մէջ ինձի տեղ տուած ատեն՝ կ'զգայ բոլոր տաղտուկը սրտիս որ այս մենաւոր պտոյտներու մէջ կը հիւծի, կը մաշի անորոյ կարօտով, տարտամ զրկուելով մը։ իր տերեւները սփոփիչ սօսափիւնով մը կը դողդղան։ «Եկո՛ւր, մոռցի՛ր» կ'ըսէ և աչքիս առջեւ կը թափէ աշխարհիս ամենէն հոգեզմայլ, ամենէն ակնապարար տեսարանը։

Դիմացս զառիվայր մը իր ցից հակումով կ'երթայ ծածկել «Մուհաճիր» գիւղին ագեղութիւնը, յետոյ կամաց կամաց կը բարձրանայ՝ դալարագեղ պուրակներով զարդարուած։ զմրբխակայ այս առաջին մակերեւոյթին մեծաքսէ յատակ մը կը կազմէ կապոյտ ծովը՝ որ լճի մը պէս հանդարտ՝ բիւրեղայ շողշողիւններով կը փայլի։ ասդին Սթենեայի ապարանքներու ափունքը համբուրած ատեն յանկարծ կը խրայի առջեւս կանգնող «Զաղալ Պուրնու»էն և դէպ ի Պէյքոզ կը քաշուի։ անդին մէկ կողմէ Պէօյիւք Տէրէյի եղերքներուն վրայ ցնծուն ցոլեր կը սրսկէ, միւս կողմէ դանդաղաբար կ'երթայ այցելել գեղեցիկ Թարապիան որուն սիրահարն է։ վերջապէս հեռուն՝ Եուշա Տէրէյի սարակը, Պէօյիւք Տէրէյի լեռները որոնք օտար ակնարկներու դէմ նախանձոտութեամբ կը պաշտպանեն այդ երկնագոյն ծովը՝ վեր կը ցցուին անոր ամենափոքր ծալքերը տեսնելու ծարաւի աչքերով և կատարեալ կ'ընեն պատկերին վեհութիւնը։ Եւ այս ամենուն վերեւ իրեւ հրեշտակներու մէկ նուէրը այս երկրային դրախտին՝ փափուկ, երկնահիւս, թափանցիկ ամպեր որոնք՝ թռչելով Եուշայի գագաթը ուր կեցած էին տխուր ու արտասուագին՝ հիմա Եէնի Քէօյի վրայ կը յառաջանան և Սթենեայի բլուրներէն փայլատակող արևի ճառագայթներուն առակ կը բոցավառին, կը փչրուին. ամպէ ամպ կը ցոլանայ այդ բոցը և համայն հորիզոնը չրջանակուած կ'երեւի լուսեղէն ու աղօտ, այլակերպ ու խառնաչփոթ պսակով մը։

Ամէն կողմ լռութիւն... հեռուներէն կովերու բառաչներ կը լսուին երբեմն. յանկարծ չրգինաս մը նախնեղեղեան ահարկու կովի մը նման կը պոռչէ. յետոյ նորէն կը տիրէ լռութիւնը, բայց բոլոր այս խոտերուն, այս ծառերուն, տերեւներուն խզդուկ, անընդհատ, մթին կեանքերովը լեցուած աղմկայո՛ղ լռութիւն մը...։

Եւ հոն, ծերուկ բնթեկամիս գրկին մէջ, կ'ուզեմ հեռացնել ինձմէ այն ազակիր խորհրդածութիւնները, կ'ուզեմ խոտ մը, տերեւ մը ըլլալ, մերթ նայուածքս կը սուղուին աջ կողմիս վրայ լքուած արահետի մը ալեծուփ սառուներուն մէջ, մերթ կը հեռուէն չոգենաւի մը սպիտակ փրփուրներուն կամ նաւակի մը ճերմակ առագաստներուն, և աչքերս կը պղտորին ակամայ. բայց բազմատոմ ծերունին չի թողուր որ այս սեւ մտածմունքները հոմակեն, գրաւեն զիս՝ «Եկո՛ւր, կ'ըսէ, մարդկութեան դիւցազներգութիւնները երգեմ քեզ։»

Եւ ինչե՞ր կը խօսի. դարերէ ի վեր Զաքարիէ բարձունքին մոտ կանգնած այս հանդիսատեսը իր փորձառութիւնները ունի, իր վիպերը, իր փիլիսոփայութիւնները։ Ցնծալով իր այս երկար փորձառութեան վրայ՝ ինձի կ'ապահովցնէ թէ ինչպէս որ աշունը ոսկեկոս կ'ընէ ծաղիկները այնպէս ալ դարման արեւը կը հալեցնէ ձիւնները։ Իր խիտ տերեւներուն տարօրինակ շշուկնովը կը վերակոչէ, կը վերակենդանացնէ աչքիս առջեւ անցեալի հոգիները որոնք տարիներ առաջ, նոյն այս վայրերը, ինծի պէս համակուած էին վիշտերով ու թերուս կը վայելէին այն երջանկութիւնները որոնց կարօտը կը քաշեմ ես, և ցոյց տալով ինծի այդ հոգիները՝ «Կը տեսնե՞ս, կ'ըսէ, ամէն ինչ կ'անցնի, միայն բան մը կը մնայ—սա ոտքիդ տակ կոխկռտուած խոտերը, սա հրապուրիչ պուրակները ոգեւորող կեանքը, այդ մշտնջենաւոր կեանքը...։

Եւ այն ատեն իրին համակերպութեամբ մը սիրոս թեթեւցած՝ ոտքի կ'ելլեմ և բոլոր էութիւնս լեցնող միակ անունը զմեղիս ծայրով այս հաւատարիմ մտերիս ծոցը յանձնել կ'ուզեմ։ Բայց խորհելով թէ ինձմէ վերջ այդ յիշատակը, սա պուրակին մէկ անկիւնը, սա ճեղքած կեղեւներուն մէջտեղ արիւնոտ վէրք մը պիտի ըլլայ շարունակ՝ կը խնայեմ այդ վիշտէն իմ ալեւոր բարեկամս։ Դանդաղ դանդաղ ետ կը դառնամ, և այնպէս կը կարծեմ թէ այս անդամ իմ հինօրեայ կաղնիս կը սկսի իր ամենաքաղցր երգերը՝ նուագակցելով լեռնէ լեռ փըչող հովերուն. կը կարծեմ թէ այս գեղեցիկ ափերէն անցնելով իրենց ծնունդավայրը դարձող Տոմբրոսի գիւցազուներուն անհուն ուրախութեան մէջ արձակած յաղթութեան ձայնը կը կրկնէ կաղնիս...։

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՃԱՀԻՏ

Թարգմ. ՅԱՄԻԿ

Յ. Գ.—Հիւսէյին Ճահիտ պէյ, թուրք արդի գրականութեան ծանօթ դէմքերէն մին, նշանաւորէ մանաւանդ իր «Հաւատքը Մուխայեէյ» անուն գիրքովը, ուրկէ կը քաղեմ այս տողերը։ Հմայիչ ոճ մը, վեհ ու յանդուգն մտածմունքներ, նոր բաւանչ նմանութիւններով ու ճարտար հակապատկերներով ճոխացած գեղեցիկ արձակ մը կը յատկանիշեն երիտասարդ բանաստեղծին գրութիւնները։

Յ.

ԳՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ազնիւ բարեկամ,

Թէ ի՞նչ թելադրութենէ մղուած կը գրեմ այս նամակս, պիտի հասկնաք երբ նամակս ամբողջովին կարդաք։

Երէկ, ամբողջ օրը գրելով ու կարդալով անցուցի, գրաքուններս չատ էին։ Իրիկուան մօտ մտածումներով լեցուն, յոգնած գլուխս հանգչեցնելու համար վեր ելայ անդամ մը, պատուհանին քովը նստելու և «միւք»ուս քիչ մը զուարճանալու համար։ Քանի մը կտորներ նուագեցի ու վար դրի նուագարանը. աչքիս դպաւ լրագրի մը 1893 ի թիւերէն մէկը որ ճմռթկուած կը կենար հոն, առի զանի ու կարդացի առաջին յօդուածը, որուն վերնագիրն էր «Նմանողութիւն». սակայն չիտակը խօսելով կէսը կարողացայ կարդալ այդ յօդուածին, որովհետեւ... թերթը ամբողջ չէր, այլ պատռուած։

Այդ յօդուածով, յօդուածագիրը (որուն ո՛վ ըլլալը չեմ գիտեր, ինչպէս կրնաք իմանալ քանի որ ըսի թէ թերթը ամբողջ չէր) նմանողութեան սահմանները կը պարզէր և թատերախաղի մը վրայ եղած քննադատութիւնները կերպով մը կը ջրէր. քննադատութիւններ՝ որոնց նայելով այդ խաղը նմանաբերբեռ սրբ էր ուրուպարա թատերախաղի մը, վերջապէս եզրակացութիւնը սա էր թէ նմանողութիւնը ներելի է գրականութեան մէջ, երբ իր առաքինութեան անդին չանցնիր։ Ես համամիտ գտնուեցայ այդ գաղափարին։ Սակայն պիտի ըսէք թէ ատոնք ի՞նչ վերաբերութիւն ունին նամակիս հետ, պիտի հասկնաք հիմա։

«Բիւրակն»ի 42 թիւին մէջ յօդուած մը կարդացի «Զաւկին համար» վերնագրով և Կ. Կարէնեանց ստորագրութիւնով։ Ասիկա նմանութիւն մըն էր։ Անշուշտ կը յիշէք, կամ եթէ չէք յիշեր մեր միւս ընկերները կը յիշեն, թէ երբ շարադրութեան դաս կ'առնէինք, մեր ուսուցիչը մեզի նիւթ մը տրուած էր «Սեւազգեստ կինը» վերնագրով. արդեօք դուք ալ այս երկուքին միջեւ տարբերութիւն մը չէ՞ք զտներ. ասոր վրայ վստահ եմ, այդ երկուքին տարբերութիւնը ասիկա է որ «Զաւկին համարի» հեղինակը (եթէ կը ներուի այս անունը տալ) վերնագիրը փոխած է, քիչ մը երկնցուցած և զարդարած է։ Կարծեմ մեզի իբր շարադրութեան նիւթ տրուած «Սեւազգեստ կինը»՝ Tresore poetique անուն գիրքի մը մէջ (զոր չեմ տեսած ես) գտնուող ոտանաւորէ մը առնուած է։ Ուրիշի մը գրուածքին ուրիշ գոյն տալով, զանի քիչ մը զարդարելով էն. հեղինակութիւն ըրած չենք ըլլար կարծեմ։

Ամէնէն մեծ հեղինակներն իսկ նմանութիւններ կ'ընեն, սակայն երբ նըմանութիւններ կ'ընեն կ'ըսենք, պէտք չէ հասկնանք թէ ուրիշ հեղինակներու մտածած, հնարած նիւթը կ'առնեն, քիչ մը աւելի կը զարդարեն ու իրրեւ անձնական հեղինակութիւն հրապարակ կը հանեն. ո՛չ, նմանութիւնը չի կայանար, ինչպէս կ'ըսէ Մարմոնթէլ, հեղինակ մը կամ բանաստեղծ մը օրինակելուն մէջ, այլ՝ պէտք է մտածումներուն և զգացումներուն խորը թափանցել։ Այսպէս ուրեմն ներելի չէ ուրիշին նիւթը առնելով զանի ձեւափոխել և իբր հեղինակութեան մէջտեղ նետել։

Նոյնչափ զարմացումով կարդացի նաև «Բիւրակն»ի 43 թիւին մէջ գրական նամակները։ Նամակագիրը Ն. Թօզաթլեան այս տողերը գրած է իր նամակին մէջ՝ որուն գրական անունը տալ չէ վարանած։ «Աւելի աղէկ չպիտի ընէին արդեօք մեր խմբագիրները, եթէ իրենց թերթին իբրեւ թէ գրականի յատկացուած էջը, թարգմանութիւններով լեցնէին, անգլիական, գերմանական ու ֆրանսական զուտ գրական գոյարիկ էջերու թարգմանութիւններով, փոխանակ այնքան անարժէք պարապանութիւններով էջ մրտուելու։» Ն. Թօզաթլեան ինծի նայելով սխալումի մը մէջ ինկած է երբ կը կարծէ թէ օտար գրականութենէն թարգմանելով կրնանք գրականութիւն մը չունենալ. այսպէս չէ՞ք կարծեր դուք ալ։ Փոխանակ յորդորելու որ, անոնք՝ որ գրականութիւնով կը զբաղին, ջանան տոհմային գրականութիւն մը կազմել, Ն. Թոզաթլեան ելեր իրաւ կը կարդայ որ օտարինը առնենք. այսպէսով պիտի ունենանք գրականութիւն մը, չէ՞, չենք կրնար յուսալ իսկ։ Իրա՛ւ չունինք եւրոպական զարգացած ազգերու գրականութեան նման գրականութիւն մը, սակայն պէտք չէ՞ ջանանք ունենալ։ Այս վիճակին մէջ կարծեմ աղէկ չէ օտարինը թարգմանելով բաւականանալ։

Ազնիւ բարեկամ, մանաւանդ երբ կը մտածեմ թէ մեր լրագիրներու թերթոնները գրեթէ ամէնն ալ եւրոպական հեղինակութիւններ թարգմանուած են, թէ օտարինը թարգմանելու սկզբունքին հետեւողներ ունինք, պահ մը այնպէս կը կարծեմ թէ մեր գրականութիւնը չատ ո՛չ պիտի կանգնի։ [illegible] նանք. եթէ ջանանք, կամ եթէ [illegible] զնք մենք չենք կրնար արտադրել. կարծեմ կրնանք. սակայն կամեցող չունինք։

Ու հիմա իրերու այս վիճակին մէջ երբ «Մանզումէ» իր ընթերցողներուն պատիւը կ'ընէ հրամցնելու Քսանի համադամ վէպերէն մէկը, անհուն ուրախութիւն մը կը զգամ սիրտս մէջ. և աւելի կը հաստատուիմ մեր համոզումս մէջ՝ թէ ունինք և կրնանք ունենալ անձեր՝ որ կարող են ինքնագիր երկեր արտադրելու։

Գիւ մնաց պիտի մոռնայի։ Կը կարդա՞ք «Բիւրակն»ի թերթօնը, Առաջին հարցերեւ լուսնի մէջ։ Անգլերէնէ թարգմանութիւն մըն է, առաջնակարգ վէպ մըն է ան եւրոպական լեզուներէ թարգմանուած չատ մը վէպերու մէջ։

ԱՇՈՏ Ց. ՊԱՀՊԱՀԵԱՆ

ԺԱՄԱՆՑԻ ԲԱԺԻՆ

(ԳՄԱՀԱՂՁՈՅԳՆԵՐ)

— Տէ՛ր, մեր գիւղը ինչպէ՞ս կը գտնաք։

—Խիստ բարի, օրը քսան «թըրէն» զայն կը ձգեն կ'երթան...։

* * *

Սափրիչին քով.

—Ինչպէ՞ս ածիլուիմ։

—Առանց բառ մը արտասանելու։

* * *

—Սիրելիս, կիները զիջ կը նախատեն։

—Ձար մը կայ. ամուսնացիր։

* * *

—Ամէն օր ճաշէն վերջ ի՞նչ կ'առնէք։

—Փոր մը միայն...։

* * *

Սրճարանի մը մէջ։

Կարսոնը։—Ի՞նչ կ'ուզէք տէր։

—Ցուրտ... պատուհանները բաց են...։

* * *

Երիկմարդոց գեղեցկութիւնը կը կայանայ իրենց հանճարին մէջ, կանանց հանճարը իրենց գեղեցկութեան մէջ։

* * *

—Հայրի՛կ, ինչ պիտի տաս ինձ ամուսնութեանս առթիւ։

—Մօրդ Ա. իմ հաւանութիւնս, տղաս։

* * *

Հետեւեալք վիճակահանութենէ եւլած են հետեւեալներուն՝
Ակնոց մը՝ կոյրին
Տուփ մը փուարա՝ խաբչիկին
Սեղմիրան մը՝ երիտասարդին
Բանթալոն մը՝ Օրիորդին։

* * *

Բաղդին մեզ հասցուցած վնասը աւելի նուազ է քան այն վնասները զորս մենք մեզի կը հասցունենք։

* * *

Առաքինութիւնը ներքին գեղեցկութիւն մըն է. գեղեցկութիւնը արտաքին առաքինութիւն մըն է։

* * *

Բժիշկը կոյրի մը՝
—Իմ վրաս վստահութիւն ունիք.
—Այո տէր, կոյր վստահութիւն մը...։

ԼՈՐԴ ՌՕԶՊԷՐԻՆԻՆ ՆՈՒԹԳԸ

Պիր միւտէթէն պէրու բոլիթիգա ալէմինուէն չէքիլմիշ ոլան լորտ Ռոզպէրիին՝ Սգաշխանքն մէրքէզը իտարէսի պուլունան Էտիմպուրկ չէրինտէ պիր չոգ պանքէր վէ թաճիրլէր հաղրը պուլունտուղը հալտէ սիհան պիր նուիգ իրատ իմմիշ օլտուղը տիւնքի նիսպէտիպտէ եաղըլմըշ իտի։ Լորտ Ռոզպէրի՝ խուսուսի հանաթքնա չէքիլմէզտէն էվվէլ, լիպէրալ ֆըրգասընդն բէսի իտի։ Թօրի՝ եանի մուհաֆազաքարան ֆըրգասընա գարչու, մէնտուպ օլտուղը ֆըրգասընդն մէնճաֆիրինի Լորտլար Մէճլիսինտէ միւտաֆաա իմմէքտէ օլտուղու կիպի, տիկէր թարաֆտան Ամր Վիլիամ Հարքուրթ տախի ավամ գամարասընտա Սալիզպրի գապինէսինէ գարչու ամրը վազիֆէնի լոթրա իտիօր իտի։

Ֆագաթ պու իքի զաթ՝ պէյնինտէ էֆքէարճա, պէօհէք ֆարգ վար իտի, չունքի Լորտ Ռոզպէրի «նամբիլ» մէնամիէտ իտիլէն Իրանտա մէսէլէսինէն հալ օլունմամասընը վէ պիր տէ ճէնուպի Աֆրիգատա էմբէրիալիզմ բոլիթիգասընդն թէրվիճինի իմիդամ իմտահի հալտէ Մ. Հարքուրթ պու ֆիքրտէ տէեիլ իտի։

Լորտ Ռոզպէրինն՝ պու սուրթէ, լիպէրալիզմ մէսէլէքինին չարթլարընա [illegible] սիւլիք իմմէսի՝ վագիք իտի բատիքալ ֆըրգասընա մէնտուպ օլան վէ իմնուօ-նէմիլերէ պիրլէշէն Մ. Զէմպրլէյնին հարէքէթինի անտարրեսոր իտի։ Ռոզպէրինին պու սուրթէ այրըմասը՝ ուսմամ լիպէրալ ֆըրգասը արասընտա իմմիլգի տիշլերմէկէ մէյտան վէրտի, քէնտիսի իլէ պէրապէր Կրէյ, Սգքիթ վէ սաիր գէվմի՝ Կլասգօնդն տախի բոլիթիգասընը թէրք իմտիլեր։

Պէրէքէթ վէրսուն քի, Լորտ Ռիմպրլէյ՝ լորտլար մէճլիսինտէ վէ Սիր Ռամզէյ Պանդէրման ավամ գամարասընա էսկի լիպէրալ ֆըրգասընդն ուսուլ վէ նազարիյէսինդը մէնամիա իմմէյի տէր էօնտէ իմտիլեր։

Կէյնէն սէնէտէն իմիպարէնա էվլրօպանդն պիրէր մէճլիսինտէ Իմպէրիալէր ալէյհինտէ շիտտէթլի հրասիյեսի մէյտանա կէլտիրինտէն, վէ Իմպէրիալ ասքէրինին գաթի մուգաֆիֆէրիյէթլէրէ նամլ օյմամասընտան տօլայը, հաթթա Իմպէրիալ կապէթալարընտան պաղըլարը՝ մուհարէպէնին տէվամը ալէյհինտէ պուլունմադա պաչարդալարընտան պիլ իմիթիատ, մուհարէպէնին էօնիւնի ալմագ իչուն պէյնուտէ օղրաչարգան սօնրա, օ վագթա գառար սաքիթ գալան էսկի լիպէրալար բէսի՝ եէնիտէն Ինկիլիզ էֆքէարը ուսուսմիյէնինի թէհլիսէսի պաչլամըշ սբը։

Իմիթ օլ վագթի, լորտ Ռոզպէրի՝ Սալիզպրի գապինէսինին բոլիթիգասընա գարչու հիլ պիր սէկոլ սարք իմմէմիշ, վէ պիլաքիս, Զէմպրլէյն վէ Սըր Ալֆրէտ Միլնէր գառար մուհարէպէնին ալվամը լիզամընը թավէսիյէ իլէ պէրապէր, էմբէրիալիզմ ուսուլընդն մանթրգա զիհաակիյլէէ մուվաֆֆրգ օլտուղունը սէօյլէմիշ տիր։ Հարմամանա իլէրի կիտէրէք ալմըշ տիր քի, ճէնուպի Աֆրիգա իշչուն հէր տիւրլիւ ֆէտագէարլըղը իմմէք ճարիզ պիր. մուհարէպէ՝ տէեիլ պիր սէնէ, իբի իչ ալօրթ սէնէ վէ եա տանա զիհատէ տէվամ իմսէ պիլէ, Պոէրլէրի էղմէքտէն վագ կէչմէմէլի, վէ Սալզպուրի գապինէսինէ էլտէն կէլէն մուավէնէթի էսկիրէմէլի տիր։»

Պու սէօզլէրի սէօյլէմիշ, վէ Զէմպրլէյնէ հէր տիւրլիւ իմմիտի վէրմիշ պուլունտուգանա սօնրա, լորտ Ռոզպէրի՝ չիմարտէ էտիմպուրկտա իյրատ իմտիկի նութգատա տիւօր քի, «Գապինէ քէօմիրիւմ տիր, ճէնուպի Աֆրիգա օրտուսը գառար եօրկուն տրը, անընն եէրինէ պաչգառը կէլմէլի ֆագթի քիմի՞ պուլմագ իճապ իտէր, պէնճէ եէնի գապինէմ՝ հէր Մ. Քարնէկի կիպի իշ առամշարընտան իպարէթ պուլունմալը սբը»։

Պու սէօզլէրին ճիտտիյէմ բէք մուվաֆագ օլմասըղընը քէք էկի պիլէն Ֆրանսըդ կապէթալարը՝ նամամա «Թան»՝ սէվինճէրինէն սուրամայրլար. զիրա լորտ Ռոզպէրինին եէնիտէն բոլիթիգա ալէմինէ պիրմէսի՝ վէ պահուսուս իլգ սարմը՝ քէնարիէրինին օ գառար նէֆրէթ իմտիսի Զէմպրլէյնին ազասընտան պուլունտուղը պիր գապինէի թէնդրտ իմմէքէ պաչլաօր։

Իշթէ լորտ Ռոզպէրի՝ անճագ պու կապէթալարը եաքօտ պունլարդն ֆիքրինտէ պուլունանլարը մէնուն իտպիլիր։ Էսկի լիպէրալարա կէլինճէ, պունլարդն նազարընտա լորտ Ռոզպէրի՝ իշպու պէհանաթը իլէ, քէնարինին խաֆիֆմէշրէպ պիր սիրլօմաթ օլտուղունը իսպաթ իմմիշ տիր։ Մուհաֆազաքարանա կէլինճէ, պունլար՝ պիմիթապի տիւշինիրլեր քի, լիպէրալ ֆըրգասընդն սապրգ բէսի՝ ֆուրսաթտան իմիիֆտատ իլէ պաչ վէքիլ օլմազը չիտտէյէ արզու իտիօր։ Եվլէթ, Զէմպրլէյնին ինատ վէ թէասուպը սաիգասը իլէ, Սալիզպրի գապինէսինին [illegible] բէսի՝ ֆուրսաթտան իմիիֆտատ իլէ պաչ վէքիլ օլմազը չիտտէյէ արզու իտիօր։ Եվլէթ, Զէմպրլէյնին ինատ վէ թէասուպը սաիգասը իլէ, Սալիզպրի գապինէսինին [illegible] բէսի՝ Գապինէ Մ. Քարնէկի կիպի իշ առամշարընտան իպարէթ պուլունմալը սբը»։

Պու սէօզլէրին ճիտտիյէմ բէք մուվաֆագ օլմասըղընը քէք էկի պիլէն Ֆրանսըդ կապէթալարը՝ նամամա «Թան»՝ սէվինճէրինէն սուրամայրլար. զիրա լորտ Ռոզպէրինին եէնիտէն բոլիթիգա ալէմինէ պիրմէսի՝ վէ պահուսուս իլգ սարմը՝ քէնարիէրինին օ գառար նէֆրէթ իմտիսի Զէմպրլէյնին ազասընտան պուլունտուղը պիր գապինէի թէնդրտ իմմէքէ պաչլաօր։

Իշթէ լորտ Ռոզպէրի՝ անճագ պու կապէթալարը եաքօտ պունլարդն ֆիքրինտէ պուլունանլարը մէնուն իտպիլիր։ Էսկի լիպէրալարա կէլինճէ, պունլարդն նազարընտա լորտ Ռոզպէրի՝ իշպու պէհանաթը իլէ, քէնարինին խաֆիֆմէշրէպ պիր սիրլօմաթ օլտուղունը իսպաթ իմմիշ տիր։ Մուհաֆազաքարանա կէլինճէ, պունլար՝ պիմիթապի տիւշինիրլեր քի, լիպէրալ ֆըրգասընդն սապրգ բէսի՝ ֆուրսաթտան իմիիֆտատ իլէ պաչ վէքիլ օլմազը չիտտէյէ արզու իտիօր։ Եվլէթ, Զէմպրլէյնին ինատ վէ թէասուպը սաիգասը իլէ, Սալիզպրի գապինէսինին էյլտէն կէլէն մուավէնէթի էսկիրէմէլի տիր։»

Պու սէօզլէրի սէօյլէմիշ, վէ Զէմպրլէյնէ հէր տիւրլիւ իմմիտի վէրմիշ պուլունտուգանա սօնրա, լորտ Ռոզպէրի՝ չիմարտէ էտիմպուրկտա իյրատ իմտիկի նութգատա տիւօր քի, «Գապինէ քէօմիրիւմ տիր, ճէնուպի Աֆրիգա օրտուսը գառար եօրկուն տրը, անընն եէրինէ պաչգառը կէլմէլի ֆագթի քիմի՞ պուլմագ իճապ իտէր, պէնճէ եէնի գապինէմ՝ հէր Մ. Քարնէկի կիպի իշ առամշարընտան իպարէթ պուլունմալը սբը»։

Պու սէօզլէրին ճիտտիյէմ բէք մուվաֆագ օլմասըղընը քէք էկի պիլէն Ֆրանսըդ կապէթալարը՝ նամամա «Թան»՝ սէվինճէրինէն սուրամայրլար. զիրա լորտ Ռոզպէրինին եէնիտէն բոլիթիգա ալէմինէ պիրմէսի՝ վէ պահուսուս իլգ սարմը՝ քէնարիէրինին օ գառար նէֆրէթ իմտիսի Զէմպրլէյնին ազասընտան պուլունտուղը պիր գապինէի թէնդրտ իմմէքէ պաչլաօր։

Իշթէ լորտ Ռոզպէրի՝ անճագ պու կապէթալարը եաքօտ պունլարդն ֆիքրինտէ պուլունանլարը մէնուն իտպիլիր։ Էսկի լիպէրալարա կէլինճէ, պունլարդն նազարընտա լորտ Ռոզպէրի՝ իշպու պէհանաթը իլէ, քէնարինին խաֆիֆմէշրէպ պիր սիրլօմաթ օլտուղունը իսպաթ իմմիշ տիր։ Մուհաֆազաքարանա կէլինճէ, պունլար՝ պիմիթապի տիւշինիրլեր քի, լիպէրալ ֆըրգասընդն սապրգ բէսի՝ ֆուրսաթտան իմիիֆտատ իլէ պաչ վէքիլ օլմազը չիտտէյէ արզու իտիօր։ Եվլէթ, Զէմպրլէյնին ինատ վէ թէասուպը սաիգասը իլէ, Սալիզպրի գապինէսինին [illegible] բէսի՝ Գապինէ

ԱՍՐ կազէթասընդն նէյրիսկ էվ-վէլքի կիւն թէքրար բուխասթ վէրիւ-միշ տիր։

ՐՈՒՍ ՄԷՐԹԷՊԻ.— Պէյ օղլունտա եաբըլան Ռուս իպթիտաի մէքթէպինին բէսմը քիւշու

ԹԻՖԱՐԼԻԹ ՎԷ ՆԱՖԻԼ ՆԷԶԱՐԼԻԹԸ
ՃԵԼԻԼԷՍԻ ՄՈՒՀԱՍԷԳԷՍԻՆՏԷՆ

Թիֆարլէթ վէ Նաֆիլա նէզարլէթի տաբիլսինին այճիլրգ վէ չէրպէթիրիի՝ չէրաբէթը մուգարբէրէսի վէճէլ սէնի հայիրէ քեանունը էվլէլի իպթիտա-սընանն իթիպարէն, իսչ ե�զ օն տա-գուզ սէնէսի թըշրինը սանիսի նինա-նէբինէ գատար իբի սէնէ միւտուէլէ թալիպինէ իմալէ իչուն միւզահէսէնէ գօնուլուպ, չէնրը հալը բուսմինին ինրմի ալթընը բազար էրթէսի կիւնի իմալի էվվէլիյէ վէ ինրմի ուգուզուսնը բէնչէնպէ կիւնի եիւզէ պէշ զամ-մրզա ինալի գաթիրէսի իճրա օլու-նաճաղընսան, թալիպ օլանլարդն բէյ ազչէլէրինի միւսթանդպէն նէզարէթը միւշարիլէնա մուհասէպէսինէ կէլմէ-լէրի։

Ֆի 5 թըշրինը սանի 317 3—2

بلاو على كلدى

BÉRA

ԵԹԷ ԿԸ ՔԱՓԱՌԻՐ՝ առանց վնա-ռակար նիւթեր պարունակելու առողջարար սիկարի թուղթեր ունենալ, ծխեցէ՛ք Կ. Պիպէրեանի

ԲԵՐԱ ԵՒ ՊԷՅՕՂԼՈՒ

անուն բուն գաղղիական ընտիր սի-կարի թղթերը, որոնք ուրիշներէն առաւելութիւն մ'ալ ունին, գաղղիերէն և տաճկերէն Բերայի գունաւոր քար-տէր պարունակելով։

ՓՈՐՁԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Կեդրոնատեղին է. Կ. Պոլիս, Զէմ-պիւլի խան, Կարապետ էֆ. Պիպէր-եանի վաճառատունը։

Մեծաքանակ գնող յանախորդաց և յանձնակատարներուն ԳՈՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ԶԵՂՔ։

Ուրիշ զանազան սիկարի թղթեր ալ կը գտնուին վաճառատունս։

Կեդէրէն գ--ը--ղ--ե։

ՏԻՇ ԹԱՊԻՊԻ Ե. ՀՈՇԵԱՆ

Գո